

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa livräntor, m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 104 i första kammaren av herr *Geijer* och herr *Johansson, Knut*, samt nr 133 i andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta

att det i 2 § andra stycket lagen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. angivna beloppet för medelarbetsförtjänsten skall vara 8 600 kronor;

att det i samma paragraf fjärde stycket av nämnda lag angivna högsta beloppet för arbetsförtjänsten skall vara 10 320 kronor;

att de grunder som efter de föreslagna ändringarna anges i ovannämnda lag skall tillämpas också i de fall som avses enligt förordningen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om indexreglering av livräntor som utgår enligt äldre eller gällande lagstiftning om försäkring för yrkesskada; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 104.

Gällande bestämmelser m. m.

Varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst är med vissa här betydelselösa undantag försäkrad för yrkesskada enligt *lagen om yrkesskadeförsäkring*, vilken trädde i kraft den 1 januari 1955. Försäkrad kan bl. a. vara berättigad till *livränta*, då yrkesskada medför under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en tiondel (16 §). Livränta beräknas på grundval av det s. k. *ersättningsunderlaget*, vilket är den försäkrades årliga arbetsförtjänst, i vissa fall

nedsatt enligt särskilt angivna regler. Sålunda medräknas vid fastställande av ersättningsunderlaget årlig arbetsförtjänst, som icke överstiger 7 200 kr., till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 men ej 10 800 kr., till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kr., till hälften. Årlig arbetsförtjänst tages inte med i beräkningen, i den mån den överstiger 15 000 kr. (9 §). Livränta utgår för tid till och med den månad, under vilken den försäkrade fyller 67 år, med belopp som för år räknat motsvarar, vid förlust av arbetsförmågan 11/12 av ersättningsunderlaget, vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med 1/12 av detta, samt vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar den del av 2/3 av ersättningsunderlaget som svarar mot graden av nedsättningen (16 §). Vidare kan *livräntor* utgå till den försäkrades *efterlevande* efter vissa i lagen närmare angivna regler (19—23 §§). Storleken av dessa livräntor är i allmänhet beroende av storleken av den avlidnes arbetsinkomst.

Lagen om yrkesskadeförsäkring äger icke tillämpning på skador, som inträffat före den 1 januari 1955. Beträffande de äldre skadefallen gäller i stället bl. a. 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Livräntorna enligt dessa äldre lagar blir i allmänhet lägre än enligt yrkesskadeförsäkringslagen beroende på att de arbetsförtjänster, som ligger till grund för de äldre fallen, i allmänhet är lägre än de arbetsförtjänster som de nyare fallen baserar sig på. Ersättningarna enligt dessa äldre lagar har i åtskilliga fall blivit föremål för omreglering. Denna har skett enligt *1955 års lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.*, som trädde i kraft den 1 januari 1956. Omregleringen tillgick bl. a. så, att den arbetsförtjänst som låg till grund för ersättningarna uppräknades. Om den försäkrades arbetsförtjänst motsvarade den medelarbeitsförtjänst som i omregleringslagen angives för den tidsperiod skadan inträffade, uppräknades arbetsförtjänsten till 6 600 kr. Var arbetsförtjänsten högre eller lägre än medelarbeitsförtjänsten, uppräknades arbetsförtjänsten till ett belopp, som står i samma proportion till 6 600 kr. som arbetsförtjänsten förhöll sig till angivna medelarbeitsförtjänst, dock att arbetsförtjänsten icke i något fall fick uppräknas till högre belopp än 7 920 kr. (2 §). I fråga om egenlivränta kan omreglering ske för tid t. o. m. den månad, då den försäkrade fyllt 67 år, om nedsättningen i arbetsförmågan är minst 20 procent, samt för tid efter utgången av nämnda månad, om nedsättningen uppgår till minst 30 procent.

Äldre ersättningar, som utgår av statsmedel, omregleras inte direkt genom omregleringslagen utan i allmänhet genom *1955 års förordning angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i*

arbete m. m., enligt vilken omregleringen skall ske i huvudsak efter de grunder som finns i omregleringslagen. Omregleringsförordningen är inte tillämplig på en del äldre militärsättningsfall (skador som drabbat till fast anställt eller indelt manskap hörande person före den 1 januari 1949 eller som drabbat värnpliktig före den 1 juli 1950), vilka i stället faller under 1950 års förordning angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Motionerna

I motionerna erinras om att de äldre livräntorna i en del fall genom omreglering uppräknats till 1955 års nivå. Emellertid har därefter skett förändringar i penningvärdet och i levnadsstandarden, vilka icke fått några återverkningar på dessa livräntor. Motionärerna anför härom:

Sedan år 1955 — det år då lagen om omreglering av livräntorna antogs — har inkomsterna för den aktiva befolkningen stigit ganska väsentligt. Således kan man beräkna att timförtjänsterna för vuxna manliga industriarbetare t. o. m. år 1960 ökat med ungefär 37 procent. Även om man tar hänsyn till att en arbetstidsförkortning ägt rum under denna tid, kan inkomstökningen ändå uppskattas till ca 30 procent. Även levnadskostnaderna har stigit. Mätt med konsumentprisindex kan ökningen mellan 1955 och 1960 anges till 20 procent. Av de anförda siffrorna framgår att livräntetagarna fått vidkännas en väsentlig nedpressning av sin levnadsstandard sedan omregleringen av deras förmåner senast skedde. Den livräntetagare som har 100 procent invaliditet och vilkens livränta baserats på en årsinkomst motsvarande den beräknade årsmedelinkomsten erhöll efter omregleringen en ersättning på 6 050 kr. per år. I 1960 års penningvärde — mätt med konsumentprisindex — motsvarar beloppet ca 5 000 kr. och om man tar hänsyn till 1960 års inkomststandard ca 4 650 kr. Även om man i detta fall tar hänsyn till den ökning som genomförts av invalidpensionens grundbelopp, kvarstår dock en kraftig standardsänkning. Denna ökning har inte heller kommit de livräntetagare till del som har så låg invaliditet att de icke erhåller invalidpension.

I motionerna erinras härefter om att föredragande departementschefen i propositionen angående omregleringslagen (prop. 156/1955) uttalat, att, »om det på grund av ändrade ekonomiska förhållanden i framtiden skulle visa sig behövt att justera nivån för äldre yrkesskadeersättningar, detta kan ske på så enkelt sätt som genom att ändra det belopp om 6 600 kr., var till medelarbetsförtjänsterna enligt mitt förslag skall höjas».

Motionärerna föreslår under åberopande av det anförda, att beloppet för medelarbetsförtjänsten i omregleringslagen höjes till 8 600 kr. — eller med ungefär en tredjedel — samt att maximibeloppet höjes i motsvarande mån till 10 320 kr. Vidare föreslår motionärerna, att en motsvarande uppräknings skall ske av de ersättningar som utgår enligt omregleringsförordningen.

I motionerna tas vidare upp frågan om indexreglering av yrkesskadeliv-

räntorna. Motionärerna erinrar därvid om att de förtidspensioner som kommer att utgå enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension blir värdebeständiga. Enligt motionärernas mening torde yrkesskadelivräntorna kunna jämföras med förtidspensionerna, i det att de avser att kompensera varaktigt inkomstbortfall. För de fall som inträffar i framtiden och där invaliditeten understiger en viss procentsats torde, framhålls det i motionerna, livräntor komma att utgå enligt bestämmelser i yrkesskadeförsäkringslagen. För att undvika en olikartad behandling av fall med skilda invaliditetsgrader torde det enligt motionärerna bli nödvändigt att genomföra en indexreglering även för livräntorna. En sådan indexreglering förordas skola gälla såväl framtida livräntor som sådana som redan fastställts enligt gällande eller äldre författningar.

Tidigare överväganden rörande indexreglering av yrkesskadeersättningar

Frågan om en indexreglering av ersättningar från yrkesskadeförsäkringen har tidigare dryftats i samband med tillkomsten av yrkesskadeförsäkringslagen och omregleringslagen. *Socialvårdskommittén* förordade sålunda i sitt betänkande XIX med förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. (SOU 1951: 25), att maximibeloppet för den årliga arbetsförtjänstens beräkning skulle indexregleras på visst sätt. I fråga om indexreglering av löpande ersättningar anförde kommittén, att det var angeläget att det allmänna sörjer för att de utgående ersättningarna inte förlorar sitt realvärde. Denna fråga måste dock bedömas i sammanhang med motsvarande spörsmål beträffande andra sociala förmåner.

I *propositionen om yrkesskadeförsäkringslagen* (nr 60 år 1954) anförde föredragande departementschefen, att det år 1953 beslutats om provisoriska förbättringar av de ersättningstillägg som då utgick å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete samt att det uppdragits åt riksförsäkringsanstalten att utreda, huruvida icke kompensation för stegrade levnadskostnader i en eller annan form borde beredas olika kategorier, som uppbar ersättning i anledning av yrkesskada. Enligt departementschefens mening var det möjligt att ta ställning till socialvårdskommitténs förslag om indexreglering först sedan riksförsäkringsanstalten slutfört sitt utredningsuppdrag. För övrigt syntes något behov av indexreglering av maximibeloppet för arbetsförtjänsten inte föreligga, därest detta — såsom föreslogs i propositionen — höjdes från 7 200 till 15 000 kr.

Nämnda uppdrag åt *riksförsäkringsanstalten* att utreda frågan, huruvida icke kompensation för stegrade levnadskostnader i en eller annan form borde beredas olika kategorier, som uppbar ersättning med anledning av yrkesskada, lämnades år 1952. I skrivelse den 3 januari 1953 drog anstalten upp allmänna riktlinjer för en indexreglering inom yrkesskadeförsäkringen och

föreslog höjningar av vissa ersättningar i äldre skadefall. På grundval av förslaget genomfördes vid 1953 års riksdag provisoriska förbättringar av äldre livräntor m. m. (prop. nr 147, rskr. nr 197). Därefter anbefalldes Kungl. Maj:t riksförsäkringsanstalten att fullfölja utredningsarbetet. I skrivelse den 3 december 1954 förklarade sig riksförsäkringsanstalten vidhålla sin uppfattning att man på ett effektivare sätt än dittills borde sörja för att livräntorna även på längre sikt utgör skälig kompensation för de av skadorna förorsakade inkomstbortfallen. Lyftningen av maximiersättningarna genom yrkesskadeförsäkringslagen medförde dock, att behovet av rörliga tillägg på livräntorna inte längre framträdde lika starkt som tidigare. Därtill kom att motsvarande problem inom pensionsförsäkringens område då var föremål för utredning. Övervägande skäl talade därför enligt anstalten för att frågan om indexreglering av livräntor fick anstå i avbidan på nämnda utredningsförslag.

I *propositionen angående omregleringslagen* (prop. nr 156 år 1955) anslöt sig föredragande departementschefen till riksförsäkringsanstaltens uppfattning och uttalade, att med prövningen av ifrågavarande spörsmål borde anstå tills frågan om allmän pensionsförsäkring kommit närmare sin lösning.

Utskottet

Yrkesskadeförsäkringslagen trädde i kraft den 1 januari 1955 och är i princip tillämplig endast å skadefall som inträffat efter ikraftträdandet. Äldre skadefall regleras av den dessförinnan gällande lagstiftningen, företrädesvis 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Till grund för utgående ersättningar såväl enligt yrkesskadeförsäkringslagen som enligt den äldre lagstiftningen ligger den försäkrades arbetsförtjänst, dock att arbetsförtjänst över vissa belopp, olika stora i den äldre lagstiftningen och i yrkesskadeförsäkringslagen, inte beaktas. Maximibeloppet är i yrkesskadeförsäkringslagen 15 000 kr. I de båda ovannämnda äldre lagarna var motsvarande belopp vid tiden för yrkesskadeförsäkringslagens ikraftträdande 7 200 kr.

De ersättningar som utgår på grund av den äldre lagstiftningen var vid tiden för yrkesskadeförsäkringslagens ikraftträdande i allmänhet väsentligt lägre än vad som skulle ha utgått, därest den nya lagen varit tillämplig. Detta sammanhänge huvudsakligen med att de till grund för ersättningarna liggande arbetsförtjänsterna var förhållandevis låga. För att i det väsentliga utjämna skillnaden mellan vissa av de äldre och de nyare fallen företogs en omreglering av en del av de äldre fallen, vilken i huvudsak skedde enligt lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (omreglerings-

lagen), som trädde i kraft den 1 januari 1956. Omregleringen tillgick bl. a. på så sätt att den till grund för ersättningen liggande arbetsförtjänsten räknades upp i proportion till de förändringar som skett i medelarbetsförtjänsten för manliga yrkesskadade mellan den tidpunkt skadan inträffade och år 1955, varvid medelarbetsförtjänsten för detta år förutsattes vara 6 600 kr. Arbetsförtjänsten fick dock icke i något fall uppräknas till högre belopp än 7 920 kr.

Omregleringslagen är icke tillämplig på ersättningar, som utbetalas av statsmedel. En betydande del av dessa ersättningar har i stället omreglerats efter en samtidigt med lagen utfärdad förordning angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m. (omregleringsförordningen). Enligt denna förordning skall vid omregleringen tillämpas i huvudsak de grunder omregleringslagen innehåller. Vidare är att nämna, att vissa äldre militärskador omreglerats efter en särskild förordning, 1950 års förordning angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (den militära omregleringsförordningen). I samband med tillkomsten av omregleringslagen och omregleringsförordningen företogs ändringar i den militära omregleringsförordningen, som innebar en motsvarande uppräknings av ifrågakvarande militära ersättningar.

I förevarande motioner erinras om de förändringar i penningvärde och levnadsstandard som skett sedan 1955. Emellertid har, påpekas det, inte någon uppräknings av de äldre yrkesskadeersättningarna företagits efter omregleringen enligt omregleringslagen, och dessa ersättningar bör därför enligt motionärernas mening nu ytterligare uppräknas. Enligt motionärerna kan en sådan uppräknings lämpligen ske genom att de i omregleringslagen upptagna beloppen 6 600 och 7 920 kr. uppräknas till resp. 8 600 och 10 320 kr. Vidare hemställer motionärerna, att de av dem föreslagna grunderna skall göras tillämpliga jämväl på ersättningar av statsmedel, vilka omreglerats enligt omregleringsförordningen. Slutligen har i motionerna yrkats, att frågan om indexreglering av ersättningar, som utgår enligt äldre eller gällande lagstiftning om försäkring för yrkesskada, måtte göras till föremål för utredning.

Enligt utskottets mening är det uppenbart, att de ersättningar, som 1956 uppräknades enligt omregleringslagen, med hänsyn till penningvärdeförändringarna därefter förlorat en del av sitt realvärde. Det står också klart att de som uppbär dessa ersättningar inte heller blivit delaktiga av senare års standardförbättringar. Med hänsyn härtill förefaller en uppräknings av ersättningarna befogad. Emellertid synes flera invändningar kunna riktas mot att göra uppräknings i enlighet med motionerna. Härvid vill utskottet först peka på att förslaget innebär en höjning av ersättningarna endast för dem som skadats före år 1955. Sannolikt kan det vara lika motiverat att

räkna upp de fall som ligger närmast i tiden därefter. Frågan härom är emellertid förhållandevis komplicerad och fordrar därför ytterligare övervägande. Vidare är att märka, att ersättningsnivån för åtskilliga av förevarande fall kan komma att påverkas av den omläggning av invalidpensioneringen som nu prövas av 1958 års socialförsäkringskommitté och som avses skola genomföras vid nästa års riksdag. Hittills har huvuddelen av invalidpensionen varit inkomstprövad, vilket medfört att de som uppburit livräntor från yrkesskadeförsäkringen fått invalidpensionen reducerad, i åtskilliga fall så att de inte erhållit mer än den icke inkomstprövade grundpensionen. Den år 1959 genomförda höjningen av grundpensionerna innebär därför en standardhöjning för åtskilliga livräntetagare. Det pågående utredningsarbetet rörande invalidpensioneringen syftar emellertid till att slopa inkomstprövningen, vilket måste medföra problem att samordna pensionerna och yrkesskadelivräntorna, så att den sammanlagda ersättningsnivån inte blir för hög. I detta läge synes det inte tillrådligt att höja livräntorna och därmed försvåra samordningen. Slutligen vill utskottet framhålla, att en uppräknig av det slag som motionärerna förordat inte torde böra inskränkas till de fall, varå omregleringslagen och omregleringsförordningen är tillämpliga, utan avse även de äldre militärsättningsfall som beröres av den militära omregleringsförordningen. Eljest skulle vissa äldre militärsättningsfall komma på en lägre ersättningsnivå än motsvarande civila fall. På grund av vad sålunda anförts finner sig utskottet inte kunna biträda de i motionerna framställda yrkandena om direkta ändringar i omregleringslagstiftningen.

I det förslag till lag angående ändring i sjukförsäkringslagen, m. m., som nyligen remitterats till lagrådet, har föredragande departementschefen tillkännagivit sin avsikt att inom en nära framtid tillsätta en utredning rörande yrkesskadeförsäkringens framtida omfattning och gestaltning. Vid denna utredning torde även de i motionerna berörda problemen komma upp till behandling och prövas då i sitt naturliga sammanhang. De reformer på yrkesskadeförsäkringens materiella sida som utredningen skall syfta till är emellertid inte avsedda att träda i kraft förrän den 1 januari 1966. Enligt utskottets mening bör dock den uppräknig av de äldre ersättningarna som utskottet i det föregående funnit befogad inte anstå till denna tidpunkt, utan frågan därom bör prövas så snart förutsättningar därför föreligger. Denna utskottets uppfattning synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 104 och II: 133, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anförts samt

B. att motionerna, i den mån de icke kan anses besvarade

genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 mars 1961

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, herr Birke, fröken Nordström, herr Eric Carlsson och fru Nilsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, Odhe, Fredriksson, fru Eriksson i Ängelholm*, herrar Björkman, Gustavsson i Alvesta* och Tobé*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.